

УДК 631.526.32: 631.5

Якубенко Н.Б., завідувач відділу міжнародного співробітництва та забезпечення діяльності представника у Раді УПОВ
Український інститут експертизи сортів рослин
E-mail: nataliya.yakubenko@gmail.com

ПІСЛЯРЕЕСТРАЦІЙНЕ ВИВЧЕННЯ СОРТІВ РОСЛИН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Для України має надважливе значення використання якісних сортових ресурсів. Тому що сортові ресурси це не тільки основа продовольчої безпеки, а і джерело формування експортного потенціалу аграрного сектору економіки України. Загальновідомий факт, що Україна світовий лідер у виробництві продукції рослинництва (зернових та олійних культур тощо).

В умовах зміни клімату та європейської інтеграції, зокрема, враховуючи Угоду про асоціацію з ЄС, Україні необхідно обов'язково враховувати державне значення післяреєстраційного вивчення сортів рослин задля ефективного використання сортових ресурсів України.

Законодавство ЄС не дає чітких рамок щодо регулювання обігу сортів рослин в країнах-членах ЄС. Лише, що відповідно до Директиви Ради 2002/53/ЄС від 13 червня 2002 року «Про спільний каталог сортів видів сільськогосподарських культур» спільний каталог сортів ЄС створено тільки на основі національних каталогів країн-членів ЄС.

Зразком ефективного застосування вивчення вже зареєстрованих сортів є такі країни-члени ЄС, як Польща та Німеччина. Ці країни порівняно не мали за розмірами та аграрна сфера займає важливе місце в економіці цих держав. Системи післяреєстраційного вивчення мають відмінності з огляду на національне законодавство, потреби та вимоги внутрішнього ринку. Таким чином, держава виступає гарантом інформації про сорти, які вона рекомендує. Польська та німецька системи відрізняються тим, що польська є поєднана з експертизою для реєстрації, а німецька навпаки: створено окремі районні осередки.

Для прикладу розглянемо, як рекомендація сортів для вирощування у конкретних зонах полегшує добір сортів для ефективного їх використання у Республіці Польща. Нижче наведено дані станом на травень 2018 року.

Каталог (реєстр) сортів рослин ЄС налічує 2023 сорти озимої пшениці, з них 121 сорт занесено до Переліку (реєстру) сортів рослин Республіки Польща. Післяреєстраційне випробування у Республіці Польща проведено для 62 сортів озимої пшениці, а за результатами цього випробування рекомендовано для вирощування від 4 до 14 сортів відповідно до зони вирощування.

Каталог (реєстр) сортів рослин ЄС налічує 5091 сортів кукурудзи, з них 204 сорти занесено до Переліку (реєстру) сортів Республіки Польща. Післяреєстраційне випробування у Республіці Польща проведено для 53 сортів кукурудзи, а за результатами цього випробування рекомендовано для вирощування від 6 до 14 сортів відповідно до зони.

Каталог (реєстр) сортів рослин ЄС налічує 1157 сортів ріпаку озимого, з них 140 сортів занесено до Переліку (реєстру) сортів Республіки Польща. Післяреєстраційне випробування у Республіці Польща проведено для 66 сортів ріпаку озимого, а за результатами цього випробування рекомендовано для вирощування від 6 до 17 сортів відповідно до зони.

Каталог (реєстр) сортів рослин ЄС налічує 1598 сортів буряку цукрового, з них 122 сорти занесено до Переліку (реєстру) сортів Республіки Польща. Післяреєстраційне випробування у Республіці Польща проведено для 18 сортів буряку цукрового й жодного сорту за результатами цього випробування у 2018 році не рекомендовано до вирощування на території Республіки Польща.

Каталог (реєстр) сортів рослин ЄС налічує 1647 сортів картоплі, з них 99 сортів занесено до Переліку (реєстру) сортів Республіки Польща. Післяреєстраційне випробування у Республіці Польща проведено для 45 сортів картоплі, а за результатами цього випробування рекомендовано для вирощування від 7 до 21 сортів в залежності від зони.

Цифри наочно демонструють, що лише невелика кількість сортів із обігу є придатними для вирощування в одній конкретній зоні. Проте, відповідно до європейського законодавства обіг сортів рослин на території Республіки Польща, так само як на території будь-якої держави-члена ЄС, формується з сортів що занесено до спільного каталогу сортів ЄС.

Отже, всі сорти, що містяться в загальному каталозі сортів рослин ЄС дозволені для комерційного продажу по всій території ЄС, а це понад 23 тис. сортів сільськогосподарських видів і більше 21 тис. сортів овочевих видів. І недарма така кількість сортів, бо і територія ЄС охоплює більшу частину Західної і Центральної Європи, що складає 4423147 км². Його європейська територія простягається з північного сходу Фінляндії до південного заходу Португалії та з північного заходу Ірландії до південного сходу Кіпру. Крім того, до складу входять багато заморських територій держав-членів ЄС. Не секрет, що ефективність вирощування однакових сортів рослин у Португалії та Нідерландах буде різною.

Відповідно до Резолюції Європейського Парламенту щодо ситуації в Україні від 17 липня 2014 року Україна як Грузія та Молдова відноситься до країн які підписали Угоду про асоціацію та визнані як такі, що мають перспективу членства ЄС.

Державний реєстр сортів рослин придатних до вирощування в Україні налічує більше 11 тис. сортів. Якщо інформацію щодо сортів рос-

лин, що зареєстровані в Україні, при бажанні можна знайти та проаналізувати, проте потребує додаткового часу та навичок, то сорти, що в обігу в ЄС потребують додаткового вивчення в умовах України.

Завдання України підготувати внутрішній ринок до впровадження європейських норм. Відповідь на цей виклик – це впровадження обов'язкового післяреєстраційного вивчення. Завдяки євроінтеграції реєстрація сортів рослин, що вже зареєстровані в ЄС, стане швидкою, а

перевірка придатності сортів до вирішування шляхом ринкової конкуренції несе надто невинуваті ризики.

Таким чином, доступ до великого обсягу сортів рослин потребує додаткових процедур рекомендації сортів до вирощування в залежності від ґрунтово-кліматичних умов та потреб фермерів шляхом післяреєстраційного вивчення, особливо в процесі євроінтеграції України та спрощення реєстрації сортів рослин, що вже зареєстровані в ЄС.

УДК 632.7:635.3

Яременко Ю.М., студентка 4 курсу факультету захисту рослин, біотехнології та екології

Кава Л.П., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри ентомології ім. проф. М.П. Дядечка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: uaremenko@gmail.com

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КАПУСТЯНОЇ СОВКИ НА ХРЕСТОЦВІТИХ

Капустяна совка (*Mamestra brassicae* L.) зустрічається на всій території країн СНД, у Західній і Південній Європі, Малій Азії, Ірані, Японії, Канарських островах, за винятком Крайньої півночі й пустельних регіонів середньої Азії. Капустяна совка живиться рослинами понад 70 видів із 22 родин, іноді рослинами тютюну, моркви, плодкових рослин. Окрім хрестоцвітих цей шкідник може пошкоджувати цибулю, кукурудзу та інші культури.

Капустяна совка поліфаг, живиться різними рослинами. Найбільш сприятливим кормом для гусениць совки є капустяні і цукрові буряки. Бур'яни відіграють роль резерваторів, на яких живе і розмножується шкідник.

Метелики вилітають у травні, Гусениці другої генерації розвиваються впродовж 30–40 діб і пошкоджують капусту середніх і пізніх сортів. Залюльковування гусениць відбувається наприкінці вересня. Протягом року розвивається у двох поколіннях. Зимують лялечки в ґрунті на глибині 5–10 см.

Початок льоту метеликів збігається в часі зі встановленням середньодобової температури повітря 14–16°C і сумою ефективних температур ґрунту на глибині 7 см (189–196 °C).

Найчисленнішим та шкідливішим є друге покоління капустяної совки, при цьому найбільша чисельність гусениць спостерігається в липні-серпні.

Капустяна совка дуже сприйнятлива до температури та вологості. Для проходження повного циклу розвитку капустяної совки необхідна сума ефективних температур близько 700°C.

Самиця відкладає яйця на нижній бік листків культурних чи диких хрестоцвітих, також

на листки цукрових буряків, гороху, льону та інших в один шар купками по 20-100 шт., а іноді й сотні яєць кожна. Плодючість однієї самки до 1000-1500 яєць. Самка живе від 2 до 3 тижнів.

Шкідники капустяних культур в природних умовах живляться наступними видами рослин: грицики звичайні, талабан польовий, суріпиця звичайна, редька дика, рижій зубчастий та інші.

Своєчасне застосування агротехнічних заходів знищення цих бур'янів на полях сівозміни значно зменшить кількість шкідників.

На фоні сталого дефіциту постійно зростають світові потреби в рослинній олії. Останніми роками світове споживання олій та рослинних жирів підвищилося на 4%. Приріст виробництва олійних культур за останнє десятиріччя становить 3,5 млн т.

Щоб виростити якісну продукцію та зменшити вплив на неї пестицидів потрібно застосувати систему інтегрованого захисту посівів від лускокрилих шкідників. Тобто проводити агротехнічні заходи, зокрема знищення хрестоцвітих бур'янів, використовувати декілька обробок мікробіологічними препаратами на основі бактерій чи вірусів. Також ефективно використовувати ентомофагів, наприклад, трихограму чи паразитів гусениць і лялечок. Ці заходи дозволять зменшити пестицидне навантаження та використовувати тільки одну обробку хімічними препаратами.

В умовах погіршення екологічного стану у світі, споживання чистої продукції стає досить популярним. Така позиція стає основоположною і в торгово-економічних відносинах.